

УДК 323.21: 316.46

М. А. Козловець,

доктор філософських наук, професор
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
mykola.kozlovets@ukr.net
ORCID: 000-0002-5242-912X

МЕНТАЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ І ПРОЦЕСИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

У статті крізь призму ментальності українців розглядаються процеси державного будівництва в сучасній Україні; звернуто увагу на особливості територіального, культурно-господарчого розвитку і самобутності етнічної еволюції українців як народу, без врахування яких неможливо зрозуміти сутність новітнього націє- й державотворення. Як специфічний спосіб сприйняття і розуміння етносом свого внутрішнього світу та зовнішніх обставин ментальність разом із матеріальними чинниками інтегрує народ, націю в єдине ціле, відкриває шлях до побудови ефективної держави. Обґрунтовано, що успішне творення державно-політичного організму на новому витку національної історії залежатиме від того, наскільки українська державницька ідея увійде у свідомість громадян України, адекватно відповідає сутності ментальності та собливостям менталітету українського народу.

Ключові слова: держава, державотворення, ментальність, національний менталітет, національний характер, українське суспільство, українська нація.

Постановка проблеми. Проблема усвідомлення, виокремлення та вивчення особливостей українського менталітету та його впливу на новітні процеси націє- й державотворення є надзвичайно актуальною. З проголошенням незалежності в 1991 році здавалося, що Україна з її талановитим народом, високорозвиненим промисловим, аграрним та інтелектуальним потенціалом, культурою, освітою і наукою мала все, щоб досить швидко стати в рівень найпередовіших демократичних держав світу, культурних і процвітаючих націй. На жаль, ці сподівання не здійснилися. Натомість, ми опинилися у глибокій всеосяжній кризі, зазнали розчарувань від неспроможності нових еліт ефективно розбудовувати новітню державність, яка відповідала б вимогам часу. Для більшості українців держава перестала бути екзистенційною цінністю, а перетворилась радше в чисто інструментальну, демонструє інституційну неспроможність.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Оскільки проблема національно-державного будівництва пов'язана з ціннісно-смісловим осягненням сутності цього процесу, то у царині вивчення ментальності існує значний доробок як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Насамперед, це загальнотеоретичні праці У. Альтерматта Б. Андерсона, Е. Гелнера, У. Кимліки, Е. Сміта, К. Хюбнера та інших, в яких розглядаються концептуальні основи етнонаціональної політики та державного будівництва. У працях українських дослідників аналізуються цивілізаційні (В. Андрущенко, М. Михальченко, М. Обушний, І. Рафальський, М. Юрій та ін.), етнополітичні (М. Головатий, В. Євтух, О. Каргунов, І. Кресіна, О. Майборода, Л. Нагорна, М. Панчук, Ю. Римаренко та ін.) засади національно-державного самовизначення українців. Суспільно-політичні трансформації в українському суспільстві розкриваються, зокрема, в працях Є. Головахи, В. Горбатенка, В. Кременя, М. Розумного, В. Смолянюка, В. Ткаченка, М. Требіна. Ціннісно-світоглядні та політико-міфологічні аспекти національно-державного будівництва аналізуються в працях Р. Додонова, О. Донченко, О. Киричук, П. Кралука, С. Кримського, В. Маляренка, О. Нельги, І. Поліщук, М. Поповича, Ю. Ромененка, О. Рудакевича та інших науковців. Разом із тим, актуальним залишається соціально-філософський аналіз ментальності українців та її ролі в національно-цивілізаційному самовизначенні й державному будівництві.

Метою статті є дослідження природи ментальності та характерних особливостей менталітету українського народу та його впливу на процеси національно-державного будівництва.

Виклад основного матеріалу. Українській незалежності вже понад чверть століття, проте Україна так і не стала правовою, демократичною, економічно могутньою і незалежною державою, впливовою міжнародною інституцією. Гадаємо, що однією з причин цього є ті риси національного характеру, які не дають нам успішно розбудовувати державність, відстоювати себе, свій символічний світ, і, в міру можливостей, намагатися змінити їх, адекватно пристосуватися до сучасних реалій. Має рацію В. Маляренко, який стверджує, що нам "бракує відповідних якостей народу та його так званої еліти, які не мають державницьких підходів та національної гідності" [1: 6]. Причину специфічної поведінки нашого народу він вбачає у генетиці, у давньому його минулому, в тому, що "українці все ще не стали одним народом. Велика кількість народів, що живуть в Україні, слов'янізовані, українізовані або русифіковані, але генетично продовжують бути різними, і тому кожний із них бореться проти всіх" [1: 9].

На сторінках історії кожного народу карбується його образ – духовність, гідність, інтелект, здатність будувати чи руйнувати, споживати чи творити. Творення – чи не найважливіша риса народу, нації, що

містить у собі найвичерпніше поєднання розуму й духу, які набуваються й передаються з роду в рід, із покоління в покоління. Крім таких зовнішніх відмінностей, як розріз очей або колір шкіри, навіть мовної відмінності, є щось значніше, що відбивається на організації життя, формує культуру, потреби соціального плану, економіку, політику, особливості освіти й виховання, сприйняття інформації та реакції на неї. Це незбагнений внутрішній духовний світ, який проявляється у всіх сферах життєдіяльності людей, це спосіб мислення, ментальність, "загальний дух народу" (Ш. Монтеск'є).

У літературі існують різні визначення менталітету, а поняття "ментальність" (від лат. *mens, mentis* – розум, інтелект, склад мислення) не має точного перекладу на українську мову. Сучасні підходи до його визначення мають такі загальні положення: 1) ментальність – групові характеристики розумової діяльності певної групи людей; 2) поняття "ментальність" застосовується до певної етнічної спільноти, закріплюється досвідом поколінь; 3) ментальність – перманентна частина соціальної інформації; 4) ментальність – ірраціональна категорія і містить в собі свідомі та несвідомі установки людей [2: 297].

Ментальність – феномен, який важко збагнути. Він майже не піддається раціональному тлумаченню. Це не тільки загальноприйняті правила й звичаї, традиції, мова, світогляд, а щось таке, що відчувається, але не завжди усвідомлюється. Її ядро перебуває між колективним несвідомим та історично сталими формами суспільної свідомості – політичною, правовою, моральною, естетичною, релігійною, науковою, філософською. На рівні ментальності "перетинаються" природне і соціальне, раціональне і чуттєве, свідоме і несвідоме, індивідуальне й суспільне. Кожна нація володіє притаманними тільки їй психокультурними властивостями, які невидимими силовими лініями єднають людей у спільноту. Як процес духовного та практичного освоєння людськими спільнотами світу, ментальність змінюється, трансформується услід за зміною природного та соціального середовища, статусу й творчого потенціалу народу.

Безпосередньо з ментальності впливає менталітет, як притаманна певній спільноті система усталених регуляторів життєдіяльності, практичні її прояви, що виявляється у звичаях, традиціях, стереотипах поведінки, стандартах реакції на значущі події, взаємовідносинах між людьми, моделях спілкування тощо. Груповий менталітет (за К. Юнгом, колективне підсвідоме) – це своєрідні інстинкти, які складаються з так званих архетипів, що вириваються з глибини психічних несвідомих утворень. Вони присутні в генах і передаються з покоління в покоління [3: 3–6].

Отже, ментальність – це певна сукупність цінностей, звичок, система координат, психологічних алгоритмів, які формують погляд людини або групи осіб на навколишню дійсність і, відповідно, визначають її (їх) поведінку, невидимими силовими лініями єднають людей у спільноту. Незалежно від того, якою мовою людина спілкується, вона свідомо чи несвідомо вбирає в себе енергетику корінного етносу, особливості його світогляду, цінності й стереотипи. Кожна нація має свій спосіб життя, звичаї і власний "світ", де час і простір наповнюються конкретно-історичним, національно-неповторним змістом.

Національна ментальність проявляється у домінуючому настрої спільноти, характерних особливостях світосприйняття, системі моральних вимог, норм, цінностей і принципів виховання, у формах міжособистісних взаємовідносин, в конкретних фактах самоорганізації нації та її консолідації тощо. Серед функцій ментальності дослідники виділяють такі: сприяння адаптації спільноти до природного довкілля і глобального соціуму; забезпечення сприятливих умов для кооперації діяльності, групового співжиття; формування образу "ми – нація", "ми – громада"; розрізнення "своїх" від "чужих" за символами, знаками, етикетом; створення атмосфери емоційної спорідненості; етнонаціональне інтерпретування загальнолюдських норм і цінностей; плекання національної свідомості, патріотичних почуттів, національної гідності та гордості; забезпечення спільного психологічного оснащення представників певної культури; протидія насильницьким революційно-реформаторським перетворенням і сприяння еволюційним шляхам культурних, соціальних та інших змін; активізація бажання і життєвої спроможності мислити, діяти, змагатися за кращу долю народу, за реалізацію національної ідеї [4: 273].

Сучасні дослідники української ментальності подають її у різних узагальнюючих характеристиках. Так, академік О. Киричук вважає, що українській ментальності притаманні такі системотвірні ознаки:

- інтроверсивність вищих психічних функцій у сприйнятті навколишньої дійсності, що виявляється в зосередженості особи на фактах і проблемах внутрішнього, особистісно-індивідуального світу;
- кордоцентричність, що проявляється в сентименталізмі, чутливості, емпатії, любові до природи, в пісенному фольклорі, яскравій обрядовості, естетизмі народного життя, культуротворчості;
- анархічний індивідуалізм, що виявляється в різних формах відцентрового, партикулярного прагнення до особистої свободи, без належного стремління до державності, коли бракує ясних цілей, достатньої стійкості, дисципліни й організованості;
- перевага емоційного, почуттєвого над волею та інтелектом, перевага морального буття над інтелектуальним у відношенні до екзистенціального значення [5: 11].

І. Поліщук до базових взаємопов'язаних особливостей традиційного менталітету українства відносить екзистенційний індивідуалізм, егоцентризм, інтроверсивність, ескапізм (намагання втекти від дійсності у світ ілюзій та фантазій – М. К.), консерватизм, кордоцентричність, соціальний егалітаризм,

громадоцентризм, провінційність, аполітичність, анархічність [6: 86]. О. Нельга вказує на такі ментальні риси української нації, як гуманність, демократизм, козацький дух, селянськість, індивідуалізм, роз'єднаність, бездержавність [7: 120–131]. Як бачимо, різні тлумачення традиційної української ментальності містять низку спільних ознак, які можна назвати її сутнісним ядром. Ментальність української нації, її узагальнююча характеристика ґрунтуються на базових архетипах народу, їхніх основних виявах у культурі, світоглядних засадах і рисах поведінки у звичних та екстремальних умовах. Прикметно, що в Україні поняття "ментальність" і "менталітет" тлумачиться ближче до емоційної сфери, їх співвідносять з такими поняттями, як "світовідчуття", "образ", "погляд", "відчуття".

Менталітет народу, як уже зазначалося, формується під впливом низки чинників. Це генетика, тисячолітня селекція і природний відбір; пришельці і завойовники, перемоги і поразки; ландшафт і клімат; вплив підпорядкування і панування; чисельність і територія, економіка й військова могутність; харчування і політичний устрій, релігія та культурні традиції, звичаї, закони тощо. Сукупність цих умов та їх комбінацій формує і зберігає те, що є системотвірним інстинктом народу у всіх його нюансах [8: 384–387].

Зазначений системотвірний елемент в українців, на наш погляд, не найсильніший. Є народи, скажімо, греки, англійці, французи, китайці, більш схильні до міцної державності і менш здатні до неї. Українці радше належать до другого типу націй. На відміну, скажімо від США, де формування менталітету типового американця відбувалося в складних, не дуже сприятливих природних умовах, що спонукало становленню не мрійника і не мислителя, а жорсткого прагматика, винахідника, підприємця, природні особливості України екстримом не рясніють. Сам характер життєдіяльності спільноти в умовах, сприятливих для хліборобської праці, віддаленість від епіцентрів можливих руйнівних землетрусів, повеней, цунамі тощо породжували індивідуалізм, який не сприяв консолідації суспільства. Ландшафт дозволяв відбитися й від ворогів, оскільки він був таким, що є де сховатися. І навіть родючі землі, на які зарились сусідні держави, ставили українців у край не вигідні геополітичні умови щодо самовизначення у незалежній державі. Відтак природа наклала відбиток на формування багатьох рис національного характеру та менталітету українців. Вони сформувалися в умовах, в яких людина покладалася насамперед на себе, а консолідація наступала лише за наявності зовнішньої загрози. Тому українець у цьому плані є дещо політично пасивний.

Вітчизняні дослідники О. Донченко і Ю. Романенко слушно зазначають, що якщо "несприятливі природно-географічні умови викликають почуття самотності, страху, безсилля й одночасно стимулюють розгортання інструментальної активності, волі до влади та технізації, яка можлива лише на основі колективних зусиль етносу, кооперування індивідів, то природний парадиз розбещує й анігілює соціальність. Для українця це було і є справжньою поразкою: його індивідуалізм має не просто соціально-психологічну, а біоорганічну природу" [9: 208–209]. Розглядаючи риси українського індивідуалізму, вони констатують, що через свою природно-біологічну спрямованість він є антитезою публічності й соцієтальності, всього того, що називають сферою соціальних справ – політикою. Науковці доходять висновку: український індивідуалізм антидержавний як у внутрішньому, так і в зовнішньому аспектах. Антидержавність у внутрішньому аспекті виявляє себе в органічному несприйнятті формально-інституційних відносин, передусім правових, а у зовнішньому – пов'язана з політичним інфантилізмом правлячої страти українського соціуму, слабкої її ідентифікації з соціумом, репрезентацією національних інтересів [9 : 225–226]. Звідси межовість психології народу – самопочуття власної національної гідності і водночас усвідомлення системної неупорядкованості суспільства й держави, їхня фактично прогресуюча деградація.

Життя української нації склалося так, що несприятливі історичні обставини, безперервні напади сусідів руйнували всі починання, спроби створити сталі національно-державні інституції. У непростих умовах розвитку українського народу в складі різних державних утворень – Речі Посполитої та Російської імперії, починаючи з XIV ст., нав'язувалися ідеали "меншwartості" українського народу та культури. Формується орієнтація на *"vita minima"* ("маленьке, потаємне, внутрішнє життя"), мета якого – перечекати. Це життя інтровертне, сконцентроване на розбудові внутрішніх переживань. Воно характеризується недовірою та замкненістю вдачі, настороженим ставленням до оточення. А в зв'язку з тим, що основна маса українців залишалася селянською, виникають психологічні настанови на творення суспільної взаємодії на рівні сімейних, сусідських взаємин ("толока") [10: 4]. Навіть у радянській комуністичній імперії саме центр займався виробництвом смислів буття, провінції належало ті смисли пристосувати до самовідчуття "місцевої" людини, яка живе "далеко від Москви". Тому нинішній стан України природний, бо багатовікову "стихію", козацьку "вольницю" та бездержавність не можна подолати за короткий час.

Слід брати до уваги і те, що цивілізація на нашій землі прийшла пізніше і розвивалась в умовах далеко не таких, як в Європі. В епоху активного становлення європейських націй український народ тривалий час залишався в становищі бездержавного. Це значно гальмувало, а в окремі історичні періоди навіть припиняло процес дозрівання етносу до тих політичних, економічних, соціальних і культурних

форм, які були найбільш оптимальними і необхідними для розвитку й функціонування спільнот такого гатунку. Більше того, зусилля панівних націй, у складі яких перебували українці, спрямовувались на те, щоб "переробити", інкорпорувати український етнос у свою культуру, зробити його складовою титульних націй.

Відтак перервність української історії й державності – то в складі Великого князівства Литовського, то під Польщею, то як складова Російської та Австро-Угорської імперій, а пізніше Союзу РСР – позначилися на формуванні менталітету українського народу, національному самоусвідомленні і здатності провідної верстви до державотворення. Були сформовані ментальність народу-аутсайдера, невдахи, психологія маленької людини, якої нічого не стосується і яка не хоче мати справ з державою. Навіть етноцентризм українців, на відміну, скажімо, від етноцентризму японців, французів чи німців, – це радше неминуха "концентрація" наших недоліків. Саме тих, завдяки яким ми і не мали своєї державності впродовж століть. В Україні відбулася система, яка має не найкращу "генетику" і носіями якої, попри всі більш чи менш очевидні, а швидше – ілюзорні трансформації, є і українське суспільство загалом, і його еліта зокрема. Сучасна ситуація в Україні підсилює комплекс меншовартості українського народу як цілого, поглиблює у ньому відчуття другосортності. Найнебезпечнішим є те, що глибока система криза, яка посилюється перманентною психологічною кризою, закріплює певний психологічний стереотип особистості, пов'язаний з негативним упередженим ставленням людини до себе, до інших людей і до своєї держави.

Наступні десятиріччя будуть надзвичайно важливими для майбутнього України. Стратегічним напрямком, інтегральною характеристикою усіх змін і реформ має бути здійснення системної модернізації усього комплексу відносин та інститутів – держави, економіки, суспільства. Має відбутися суб'єктивізація та модернізація української нації через створення нового, власне українського проекту державності – "української України" чи т. зв. "третьої республіки", яка втілить ідеал вільної країни на благо українського народу, зробить її життєздатною, ефективною, такою, що відповідає ментальності і способу життя нинішньої генерації українців. Важливо, щоб Україна перейняла європейський досвід сучасного державного будівництва і при цьому зберегла власні державницькі традиції: республіканські ідеали, засади самоврядування, високу моральність, тісну взаємодію з українськими церквами, орієнтацію на співпрацю із Заходом [11: 262].

Успішне творення державно-політичного організму, самоутвердження української нації на новому витку світової цивілізації залежатиме від того, наскільки українська державницька ідея увійде у свідомість громадян України, яке місце посіде в системі їхніх цінностей. При цьому, як слушно зазначає С. Вовканич, щоб через межове становище не втратити свою етнічну тотожність, власний імунітет (опірність) протистояти тотально-ідеологічній машині деукраїнізації, сучасному малоросійству, слід керуватися не лише людино-націєцентричними цінностями, а й активніше використовувати колосальний прорив цивілізованого людства в науково-технологічно-технічній сфері. У такий спосіб акумулюються принаймні три стратегічних напрямки державотворення: зміцнення соборності народу (територіально-просторової, когнітивно-творчої, патріотично-синергійної та ін.), розвиток національної ідентичності (мовно-інформаційної, ментально-культурної та ін.) і євроінтеграційні виклики щодо досягнень високих життєвих стандартів (умови праці, рівень її оплати, соціальний захист, медичне забезпечення, відпочинок, спорт і т. ін.) через гідне запозичення інсайдерської інформації та прогресивного цивілізованого досвіду [12: 5].

Відновлення втраченої державності і становлення модерної нації на українських теренах відбувається одночасно за край несприятливих обставин. Споконвічна "поліфонія" українського життя відображає глибинну амбівалентність самого суспільства, драматично поділеного вздовж багатьох ліній – регіональних, етнічних, мовних, релігійних, а відтак розколотого. Варто пам'ятати, що Україна – один із найстародавніших осередків людської цивілізації, епіцентр інтелектуального життя європейського світу, країна із самобутньою культурою, високим рівнем загальної освіти. Суверенітет народу, його вплив на формування органів державної влади тільки тоді стає реальним, коли громадяни чітко усвідомлюють колективні цілі і є бажання спільно добиватися їх втілення.

Висновки. Ментальність, як специфічний спосіб сприйняття і розуміння етносом свого внутрішнього світу та зовнішніх обставин, породжується певним культурно-історичним середовищем і досвідом життя багатьох поколінь, відображає національний дух. Вона разом із матеріальними чинниками інтегрує народ, націю в єдине ціле, становить підґрунтя розбудови ефективної державності, основу національної ідентичності. Саме тому врахування особливостей, українського менталітету є необхідною передумовою і запорукою успішного творення демократичної держави і відповідно підвищення добробуту й духовно-психологічного самопочуття її громадян. Соборність нації як внутрішнє, духовне тяжіння українців до єдності є запорукою успішного державотворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Маляренко В. Чому ми такі бідні? / В. Маляренко // Історія. Філософія. Релігієзнавство. – 2010. – № 1–2. – С. 5–9.

2. Поліщук І. О. До визначення поняття "політико-правова ментальність" / І. О. Поліщук // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія : Політологія / редкол. : А. П. Гетьман та ін. – Харків : Право, 2017. – № 2 (33). – С. 296–298.
3. Стражний О. С. Український менталітет : Ілюзії. Міфи. Реальність / О. С. Стражний. – К. : "Книга", 2008. – 368 с.
4. Рудакевич О. М. Національна політична культура : теорія, методологія, український досвід : [монографія] / О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, вид-во "Економічна думка", 2010. – 456 с.
5. Киричук О. В. Ментальність : сутність, функції, генеза / О. В. Киричук // Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості. – Тези доповідей та матеріали Міжнар. наук.- практ. конф.. У 4-х ч. – Київ-Луцьк, 1994. – Ч. I. – С. 7–11.
6. Поліщук І. О. Ментальність українців : політичний аспект / О. І. Поліщук // Людина і політика. – 2002. – № 1. – С. 86–92.
7. Нельга О. В. Українство як етноментальний та духовний феномен / О. В. Нельга // Уряду України, Президенту, законодавчій, виконавчій владі. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Людина і духовність". Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників / [кер. авт. кол. А. І. Комарова]. – К. : НДІ "Проблеми людини", 1996. – Т. 5. – С. 120–131.
8. Веллер М. Великий последний шанс / М. Веллер. – М. : Изд-во "Москва", 2007. – 463 с.
9. Донченко О. Архетипи соціального життя і політика (Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення) : [монографія] / О. Донченко, Ю. Романенко. – К. : Либідь, 2001. – 334 с.
10. Вітенко Л. Українська специфіка. Яка система державного управління нам підходить і чому її досі немає? / Л. Вітенко // День. – 2007. – 21 червня. – С. 3–4.
11. Рудакевич О. Актуальні націєтворчі ідеї політичної поезії Т. Шевченка / О. Рудакевич // Наукові записки. – 2014. – Випуск 3 (71). – С. 256–263.
12. Вовканич С. Про синергію нації / С. Вовканич // День. – 2018. – 21 червня. – С. 5–6.

REFERENCES (TRANSLATER & TRANSLITERATED)

1. Malyarenko V. Chomu my taki bidni? [Why are We so Poor?] / V. Malyarenko // Istoriiia. Filosofiia. Relihiieznavstvo [History. Philosophy. Religious Studies]. – 2010. – № 1-2. – S. 5–9.
2. Polishchuk I. O. Do vyznachennia ponyattia "polityko-pravova mental'nist'" [By Defining the Concept of "Political and Legal Mentality"] / O. I. Polishchuk // Visnyk National'noho universytetu "Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho". Serii: Politohiia [The Bulletin of NLU "Law Academy Named Yaroslav the Wise". The Series of Political Science] / redkol. : A. P. Hetman ta in. – Kharkiv : Pravo, 2017. – № 2 (33). – S. 296–298.
3. Strazhnyy O. S. Ukrayins'kyi mentalitet : Ilyuzii. Mify. Real'nist [Ukrainian Mentality: Illusions. Myths. Reality] / O. S. Strazhnyy. – K. : "Knyha", 2008. – 368 s.
4. Rudakevych O. M. National'na politychna kul'tura : teoriia, metodolohiia, ukrayins'kyi dosvid [National Political Culture : Theory, Methodology, Ukrainian Experience] : [monohrafiia] / O. M. Rudakevych. – Ternopil' : THEU, vyd-vo "Ekonomichna dumka", 2010. – 456 s.
5. Kyrychuk O. V. Mental'nist': sutnist', funktcii, geneza [Mentality : Essence, Functions, Genesis] O. V. Kyrychuk // Mental'nist'. Dukhovnist'. Samorozvytok osobystosti [Mentality. Spirituality. Self-Development of Personality]. – Tezy dopovidei ta materialy Miznar. nauk.-prakt. konf. – U 4-kh ch. – Kyiv-Luts'k, 1994. – Ch. I. – S. 7–11.
6. Polishchuk I. O. Mental'nist' ukraintsiiv : politychnyi aspekt [The Mentality of Ukrainians : the Political Aspect] / O. I. Polishchuk // Liudyna i polityka [Man and Politics]. – 2002. – № 1. – S. 86–92.
7. Nel'ha O. V. Ukrayinstvo yak etnomentalny ta dukhony fenomen [Ukraine as an Ethnological and Spiritual Phenomenon] / O. V. Nel'ha // Uriadu Ukrainy, Prezydentu, zakonodavchii, vykonavchii vladi. Materialy mizharodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi "Lyudyna i dukhovnist'". Analitychni rozrobky, propozyitsiyi naukovykh ta praktychnykh pratsivnykiv [The Government of Ukraine, the President, the Legislative and Executive Authorities. Materials of the International Scientific and Practical Conference "Man and Spirituality". Analytical Developments, Proposals of Scientific and Practical Workers] / [ker. avt. kol. A. I. Komarova]. – K. : NDI "Problemy liudyny", 1996. – T. 5. – S. 120–131.
8. Veller M. Velykyi poslednii shans [Great Last Chance] / M. Veller. – M. : Yzd-vo "Moskva", 2007. – 463 s.
9. Donchenko O. Arkhetypy sotsial'noho zhyttia i polityka (Hlubynni rehuliatyvu psykhopolitychnoho povsyakdennya) [Archetypes of Social Life and Politics (Glybin Regulators Psychopolitical povsyakdennia)] : [monohrafiia] / O. Donchenko, Yu. Romanenko. – K. : Lybid', 2001. – 334 s.
10. Vitenko L. Ukrayins'ka spetsyfyka. Yaka systema derzhavnoho upravlinnia nam pidkhodyt' i chomu yii dosi nemaie? [Ukrainian Specifics. What System of Public Administration Suits Us and Why It Is Still not Implemented?] / L. Vitenko // Den' [Day]. – 2007. – 21 chervnia. – S. 4–5.
11. Rudakevych O. Aktual'ni natsiyetvorchi idei politychnoi poeziyi T. Shevchenka [Current Nation Building Ideas of T. Shevchenko's Political Poetry] / O. Rudakevych // Naukovi zapysky [Scientific Notes]. – 2014. – Vypusk 3 (71). – S. 256–263.
12. Vovkanych S. Pro synerhiu natsii [On the Synergy of the Nation] / S. Vovkanych // Den' [Day]. – 2018. – 21 chervnia. – S. 5–6.

Козловец Н. А. Ментальность украинского народа и процессы государственного строительства.

В статье в контексте ментальности украинцев рассматриваются процессы государственного строительства в современной Украине; обращено внимание на особенности территориального и культурно-хозяйственного развития и самобытности этнической эволюции украинцев как народа, без учета которых невозможно понять сущность нациесозидания и государственного строительства. Как специфический способ восприятия и понимания этносом своего внутреннего мира и внешних обстоятельств ментальность вместе с материальными факторами интегрирует народ, нацию в единое целое, открывает путь к построению эффективного государства. Обосновано, что успешное созидание государственно-политического организма на новом витке национальной истории будет зависеть от того, насколько украинская государственная идея овладеет сознанием граждан Украины, адекватно отвечает сущности ментальности и особенностям менталитета украинского народа.

Ключевые слова: государство, государственное строительство, ментальность, национальный менталитет, национальный характер, украинское общество, украинская нация.

Kozlovets M. A. Mentality of the Ukrainian People and Processes of State Building.

In the article, through the prism of Ukrainian mentality, the processes of state building in modern Ukraine are examined; attention is paid to the peculiarities of the territorial, cultural and economic development and identity of the ethnic evolution of Ukrainians as a nation, without which it would be impossible to understand the essence of the latest nation-state formation. As a specific way of perceiving and understanding by the ethnos of its inner world and external circumstances, the mentality, together with material factors, integrates the people, the nation into a single whole, opens the way for the construction of an effective state. Natural-geographical conditions, unfavorable historical circumstances, the interruption of Ukrainian history and statehood have affected the formation of Ukrainian people mentality, of the national self-awareness and the ability of the leading strata to state building. It should also be borne in mind that in the era of European nations' active formation, the Ukrainian people for a long time remained in a state of statelessness. It significantly slowed down, and in some historical periods even stopped the process of maturation of the ethnic group to those political, economic, social and cultural forms that were the most optimal and necessary for the development and functioning of the communities of such a level. Therefore, the consideration of the mentality peculiarities of the Ukrainians is a prerequisite and a guarantee of the successful creation of a democratic state and, accordingly, an increase in the well-being and spiritual and psychological well-being of its citizens. It is substantiated that the successful creation of a state-political organism in a new cycle of national history will depend on the extent to which the Ukrainian state idea enters the consciousness of Ukrainian citizens, adequately reflects the essence of the mentality and the peculiarities of mentality of the Ukrainian people. The unity of the nation as an internal, spiritual attraction of Ukrainians to unity is the key to successful state-building.

Key words: state, state creation, mentality, national mentality, national character, Ukrainian society, the Ukrainian nation.